

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-77>

УДК 338.483.13(045)

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕТНОГРАФІЧНОГО ТУРИЗМУ

METHODS OF EVALUATING THE ETHNOGRAPHIC TOURISM RESOURCE POTENTIAL

Семків Мар'яна Олегівна

аспірант,

Харківський національний економічний університет
імені Семена КузнецяORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9982-3386>**Semkiv Mariana**

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Стаття присвячена актуальним питанням оцінки ресурсного потенціалу етнографічного туризму. Проаналізовано та систематизовано класифікацію ресурсного потенціалу етнографічного туризму; виділено чотири компоненти класифікації: матеріальні ресурси, нематеріальні ресурси, соціально-демографічні ресурси та інфраструктурні ресурси. Проаналізовано існуючі підходи щодо оцінювання туристичних та рекреаційних ресурсів. Більша методика оцінки атрактивності ресурсів дозволяє оцінити привабливість досліджуваного регіону відносно пізнавальної цінності. Інший метод інтегральної оцінки дозволяє комплексно оцінити потенціал для розвитку етнографічного туризму досліджуваного регіону та надати йому кількісний вимір. Розробка методології оцінювання ресурсного потенціалу етнографічного туризму дозволить сформулювати стратегії розвитку даного виду туризму на певних територіях.

Ключові слова: етнографічний туризм, матеріальні ресурси, нематеріальні ресурси, соціально-демографічні ресурси та інфраструктурні ресурси, ресурсний потенціал.

The article is devoted to topical issues of assessing the ethnographic tourism resource potential. Ethnographic tourism is one of the important means of learning about the historical and cultural heritage of peoples and ethnic groups, it contributes to cultural and conservation activities, the values formation and attitudes and respect for the peoples culture and history. It is a tool for forming a broad outlook and an individual self-identification. The purpose of the article is to research the ethnographic tourism resource potential and methods of its assessment. There have been analyzed and systematized the classification of the ethnographic tourism resource potential and distribute to four groups of components: material resources, intangible resources, socio-demographic resources and infrastructural resources. Besides, it has been analyzed the existing approaches to the evaluation of tourist and recreational resources. Despite the fact that a lot of scientific works are devoted to the research, analysis and development of various methods of evaluation of tourist and recreational resources, the resource potential of ethnographic tourism is still understudied, since it was not distinguished as an independent, separate type of tourism until recently. In the paper were considered two methods of assessing the ethnographic tourism resource potential. The first one is the point-based method of assessing the attractiveness of resources that makes it possible to assess the attractiveness of the studied region in relation to its cognitive value. Another one is method of integral assessment allows comprehensively assessing the potential for the ethnographic tourism development of the studied region and giving it a quantitative dimension. The development of a methodology for assessing the resource potential of ethnographic tourism will allow forming strategies for the development of this type of tourism in certain territories. For its part, the ethnographic tourism development gives impetus to the scientific research development in the field of ethno-cultural heritage that will also indirectly serve its preservation and revival. Development of a methodology for assessing the ethnographic tourism resource potential makes it possible to form strategies for the development of this tourism in the country and regions.

Keywords: ethnographic tourism, tangible resources, intangible resources, socio-demographic resources and infrastructure resources, resource potential.

Постановка проблеми. Сьогодні проблема збереження і відновлення ресурсів є однією з найактуальніших. Прагнення зберегти і ефективно використовувати наявні ресурси впливає на розвиток індустрії туризму. Зокрема це стосується й етнографічного туризму.

Етнографічний туризм, в першу чергу, направлений на внутрішнього туриста, який зацікавлений в знайомстві зі своєю культурою та історією, повернення до «свого коріння», що є цікавим для людей різних вікових груп. Він є одним із важливих засобів пізнання історико-культурної спадщини народів та етносів, сприяє культурно-охоронній діяльності, формуванню ціннісного і патріотичного ставлення до своєї Батьківщини та поваги до культури та історії інших народів. Крім того, етнографічний туризм є інструментом формування широкого світогляду та самоідентифікації особистості. Саме тому вивчення ресурсів етнографічного туризму є важливим науковим завданням, що дозволить не тільки оцінити наявні ресурси, але й стати засобом для їх збереження та примноження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінюванням ресурсів і ресурсного потенціалу, присвячені роботи багатьох українських вчених, туризмознавців географів та економістів. Значний внесок зробив вчений Бейдик О. О. [1], який розробив класифікацію рекреаційних ресурсів України та запропонував методики їх оцінювання, розробив картографічну візуалізацію їх розповсюдження. Не менш цікавими є доробки Молнара О. С., Марченко О., Важинського Ф. А. [2], в яких вони розробили та запропонували модель бальної оцінки туристичних ресурсів регіону (на прикладі Закарпаття). Ще один вчений, праці якого були пов'язані з Закарпаттям, Мацола В. І. [3] запропонував власну методику оцінки рекреаційно-туристичної значущості території – за щільністю пам'яток історії та культури на 100 км² площі. Ґрунтовні науково-методичні рекомендації щодо оцінки рекреаційних ресурсів регіонального рівня розглянули у своїй праці колектив авторів під керівництвом Кузика С. П. [4]. У роботі Стафійчука В. І., Любіцевої О. О. та Панкової Є. В. [5] зроблений детальний аналіз рекреаційних ресурсів України та методик їх оцінювання. Поколюдна М. М. [6], на прикладі Харківської області, детально дослідила стан розвитку рекреаційного господарства й рівень забезпеченості рекреаційними ресурсами, застосувавши прогресивну матричну модель оцінки.

Цікавим є підхід Івченко Л. О., Погуди Н. В., Вовк К. М. [7] щодо оцінки рівня розвитку туризму методами кваліметрії, який дозволяє не тільки порівняти рівень розвитку туризму різних країн, а й оцінити потенціал використання людських ресурсів задля розвитку туризму в країні.

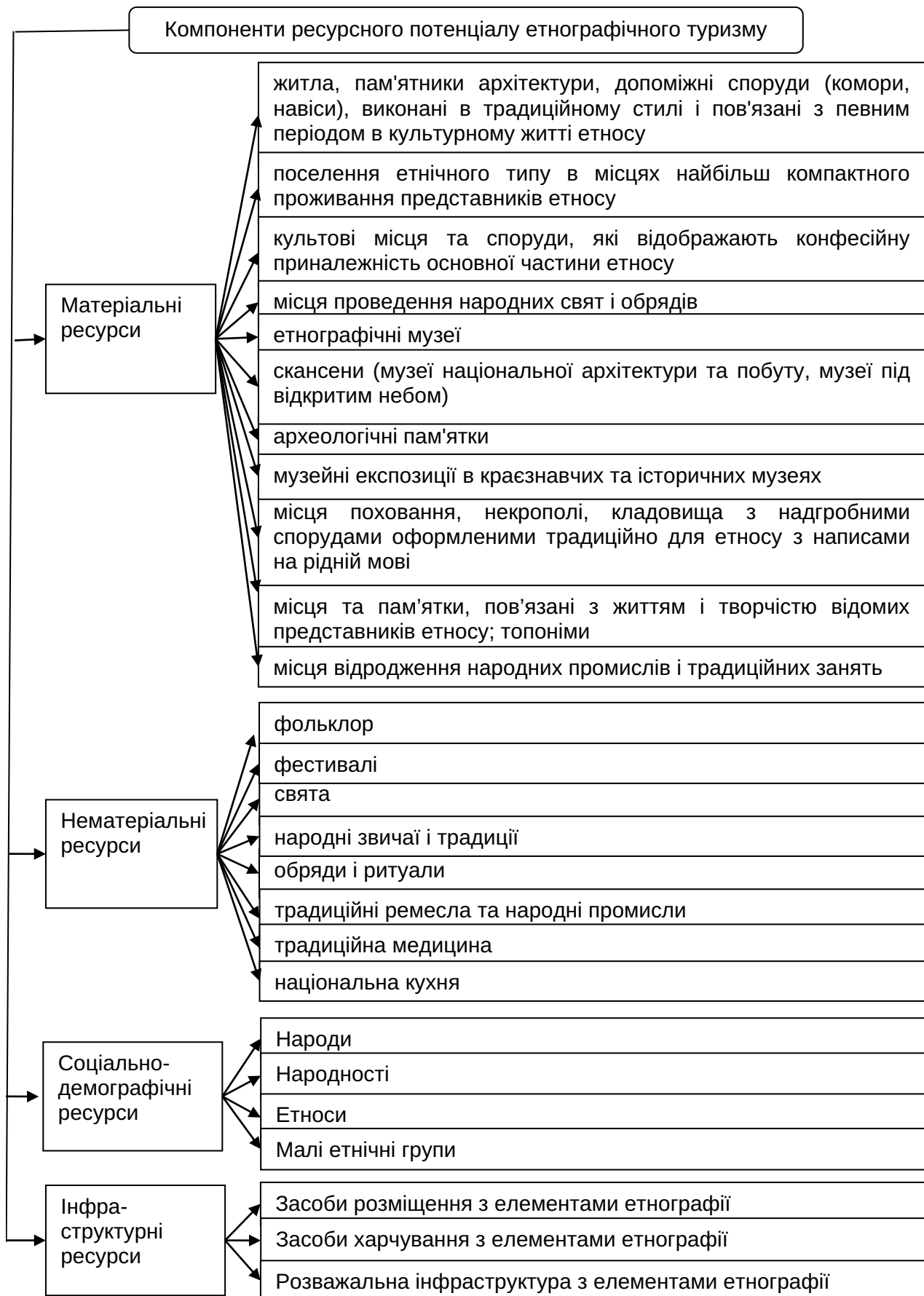
Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на те, що дослідженню, аналізу та розробці різноманітних методик оцінювання туристичних та рекреаційних ресурсів присвячені наукові праці багатьох вчених, ресурсний потенціал етнографічного туризму досі маловивчений, оскільки як самостійний, окремий вид туризму донедавна не виділявся.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження ресурсного потенціалу етнографічного туризму та методик його оцінювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Етнографічний туризм, як і будь-який вид туризму не може існувати поза ресурсами, які є основою його формування. Втім, головним ресурсом є народ і його історико-культурна спадщина. Ресурсний потенціал етнографічного туризму складається з 4 груп компонентів (матеріальні ресурси, нематеріальні ресурси, соціально-демографічні ресурси та інфраструктурні ресурси), класифікація яких наведена на рисунку 1.

Особливістю етнографічного туризму є те, що, навіть, за відсутності на певній території великої кількості матеріальних етнографічних ресурсів чи неможливості використання наявних, завжди є можливість організувати етнографічний туризм, використовуючи нематеріальні ресурси, притаманні для етносу, що проживає в цьому регіоні, організувавши народні свята, фестивалі, виставки народної творчості тощо. Це, зі свого боку, також впливає на ресурсний потенціал етнографічного туризму певної території. Щоправда, необхідно враховувати, що, наприклад, народні свята, фестивалі, концерти народної творчості не можуть тривати на постійній основі, для них притаманна періодичність, тому й результати оцінювання ресурсного потенціалу будуть неоднорідними протягом року.

Крім того, етнографічний туризм сприяє збереженню й залученню етнографічних ресурсів певних територій до світової та національної культурної спадщини. Наявність унікальних етно-культурних об'єктів, зі свого боку, в разі збільшує популярність певних дестинацій.

Рис. 1. Класифікація компонентів ресурсного потенціалу етнографічного туризму
 Джерело: розроблено і доповнено автором за матеріалами [8; 9; 10]

Одним із методів оцінки ресурсного потенціалу етнографічного туризму виступає бальна методика оцінки атрактивності, розроблена Кравцевим В. С., Гриневим Л. С., Копачем М. В., Кузиком С. П. [4].

Сутністю цього підходу до оцінки є те, що оціночні шкали побудовані на подальшій структуризації видових компонентів відповідно до історико-культурної вагомості явищ, які їх характеризують, і часу, необхідного для огляду таких об'єктів, який визначається спеціалістами-експертами [4].

При оцінці ресурсів етнографічного туризму необхідно враховувати цілий ряд параметрів, а саме:

- унікальність наявних об'єктів;
- відмінності в доступності об'єктів;
- відмінності в щільності розташування об'єктів в межах регіону;
- різноманітність і комплексність наявних об'єктів;
- фізичний стан об'єктів.

Наявність та поширення етнографічних ресурсів нерозривно пов'язана з носіями унікальної культурної спадщини. Процеси глобалізації та інтеграції, з одного боку, дають можливість народам розвиватися, привносячи в культуру щось нове, зберігаючи та модифікуючи вікові традиції, та, з іншого боку, вони стирають кордони між народами, роблячи відмінності між культурами не такими явними, уподібнюючи їх один до одного.

Ще одним методом дослідження ресурсного потенціалу етнографічного туризму є метод інтегральної оцінки, який дозволяє комплексно оцінити потенціал досліджуваного регіону та надати йому кількісний вимір [9].

Не менш важливою складовою формування ресурсного потенціалу є стан інфраструктурного розвитку. При цьому мова йде

про стан транспортного сполучення, готельно-ресторанного господарства, а також зв'язку, рівень розвитку якого забезпечує вільний і швидкий доступ споживачів турів етнографічного туризму до інформації щодо потенційних можливостей регіону.

Висновки. Оцінювання ресурсного потенціалу етнографічного туризму направлене на оцінювання певної території щодо можливості організації етнографічного туризму. Ресурсний потенціал етнографічного туризму неможливо відокремити від самого етнографічного туризму, тому йому притаманні всі особливості й функції, що і останньому. Отже, етнографічний туризм сьогодні є видом туризму, який активно розвивається. Він заснований на інтересі туристів до справжнього життя народів, до ознайомлення з традиціями, обрядами, творчістю і культурою.

Тим не менш, етнокультурні проблеми у сфері туризму полягають у тому, що зростання туристичного попиту неоднозначно позначиться на збереженні культурної спадщини. З одного боку, це може створити загрозу його стану та існуванню, а з іншого – надходження від туристичної діяльності, пряме фінансування туристами народних промислів та мистецтв сприяють збереженню традиційних явищ та культурних об'єктів, а також як відродження майже чи повністю втрачених.

Розвиток етнографічного туризму дасть поштовх для розвитку наукових досліджень у сфері етнокультурної спадщини, а це також опосередковано слугуватиме її збереженню та відродженню. Надалі розробка методології оцінки ресурсного потенціалу етнографічного туризму дозволить сформулювати стратегії розвитку даного виду туризму в країні, в цілому, та в регіонах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ : Видавничо-полігр. від. «Київ. ун-т», 2001. 395 с.
2. Молнар О., Марченко О., Важинський Ф. Оцінка наявного туристично-рекреаційного потенціалу рекреаційних зон Закарпаття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Економіка»*. 2007. № 24. С. 17–25.
3. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України : навч. посіб. для студентів вузів. Львів, 2014. 259 с.
4. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери / В. Кравців та ін. Львів : Ін-т регіон. дослідж. НАН України, 1999. 78 с.
5. Любіцева О. О., Панкова Є. В., Стафійчук В. І. Туристичні ресурси України : Навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2007. 369 с.
6. Покоłodна М. Рекреаційні ресурси Харківської області, їх географічна характеристика та раціональне використання : канд. геогр. наук 11.00.11. Харків, 2003. 369 с.

7. Івченко Л., Погуда Н., Вовк К. Оцінка рівня розвитку туризму методами кваліметрії. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-5>
8. Кузьмук О. Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/desember08/23.htm>. (дата звернення: 17.05.2023).
9. Поколюда М., Семків М. Етнографічний туризм: особливості, географія та ресурсний потенціал (на прикладі України). *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2018. № 20. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/2018/20/4368> (дата звернення: 17.05.2023).
10. Гаврилова О. В. Етнографічний туризм як інноваційна форма дослідження історико-культурної спадщини Миколаївщини. ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв». URL: http://libs.mfkukim.mk.ua/bitstream/123456789/824/1/Гаврилова_39-43.pdf. (дата звернення: 26.06.2023).

REFERENCES:

1. Beydyk, O. (2001). *Rekreatsiyno-turyst-s'ki resursy Ukrainy: Metodolohiya ta metodyka analizu, terminolohiya, rayonuvannya* [Recreational and tourist resources of Ukraine: Methodology and methods of analysis, terminology, zoning]. monohrafiya]. Kyiv: Publishing and Polygr. from. "Kyiv. University", 395 p. (in Ukrainian)
2. Molnar, O., Marchenko, O., & Vazhynskyi, F. (2007). *Otsinka nayavnoho turystychno-rekreatsiynoho potentsialu rekreatsiynykh zon Zakarpattya* [Assessment of the existing tourist and recreational potential of recreational zones in Transcarpathia]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 24, 17–25. (in Ukrainian)
3. Matsola, V. I. (2014). *Rekreatsiyno-turystychnyy kompleks Ukrainy* [Recreational and tourist complex of Ukraine]. Lviv. (in Ukrainian)
4. Kravtsiv, B. C., Hryniv L. S., Kopach, M. V., & Kuzyk S. P. (1999). *Naukovo-metodychni zasady reformuvannya rekreatsiynoyi sfery* [Scientific and methodological principles of reforming the recreational sphere]. Lviv: Institute of Regional Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. (in Ukrainian)
5. Lyubitseva, O. O., Pankova, E. V., & Stafiyuchuk, V. I. (2007). *Turystychni resursy Ukrainy* [Tourist resources of Ukraine]. Kyiv: Alterpress. (in Ukrainian)
6. Pokolodna M. M. (2003). *Rekreatsiyni resursy Kharkivs'koyi oblasti, yikh heohrafichna kharakterystyka ta ratsional'ne vykorystannya* [Recreational resources of the Kharkiv region, their geographical characteristics and rational use]. Candidate's thesis. Kharkiv. (in Ukrainian)
7. Ivchenko, L., Poguda, N., & Vovk, K. (2021). *Otsinka rivnya rozvytku turyzmu metodamy kvalimetriyi* [Assessment of the level of tourism development by methods of qualimetry]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and society*, 26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-5> (in Ukrainian)
8. Kuzmuk, O. *Kul'turnyy turyzm yak instrument formuvannya natsional'noyi identychnosti* [Cultural tourism as a tool for the formation of national identity]. Available at: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/december08/23.htm>. (in Ukrainian)
9. Pokolodna, M. M., & Semkiv, M. O. (2018). *Etnohrafichnyy turyzm: osoblyvosti, heohrafiya ta resursnyy potentsial (na prykladi Ukrainy)* [Ethnographic tourism: features, geography and resource potential (on the example of Ukraine)]. *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal "Internauka" – International scientific journal "Internauka"*, 20. Available at: <https://www.inter-nauka.com/issues/2018/20/4368> (in Ukrainian)
10. Gavrilo, O. V. *Etnohrafichnyy turyzm yak innovatsiyna forma doslidzhennya istoryko-kul'turnoyi spadshchyny Mykolayivshchyny* [Ethnographic tourism as an innovative form of research into the historical and cultural heritage of the Mykolaiv region]. ВП «Mykolayivs'ka filiya Kyiv's'koho natsional'noho universytetu kultury i mystetstv» – ВП "Mykolaiv Branch of the Kyiv National University of Culture and Arts". Available at: http://libs.mfkukim.mk.ua/bitstream/123456789/824/1/Gavrilo_39-43.pdf (in Ukrainian)